

MIEJSCE ZWYKŁEGO POBYTU DZIECKA

**jako podstawa jurysdykcji krajowej
w rozporządzeniu Bruksela II ter**

Zofia Kubicka-Grupa

MIEJSCE ZWYKŁEGO POBYTU DZIECKA

jako podstawa jurysdykcji krajowej
w rozporządzeniu Bruksela II ter

Zofia Kubicka-Grupa

Zamów książkę w księgarni internetowej

profinfo.pl
księgarnia internetowa

SERIA **MONOGRAFIE**

Stan prawny na 1 lutego 2024 r.

Recenzent

Dr hab. Tadeusz Zembrzuski, prof. Uniwersytetu Warszawskiego

Wydawca

Małgorzata Stańczak

Redaktor prowadzący

Dorota Lebedzińska

Opracowanie redakcyjne

Agnieszka Witczak

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski, Przemek Dębowski

prawolubni

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujmy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2024

ISBN 978-83-8358-366-2

ISSN 1897-4392

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	13
Wstęp	19
Rozdział I	
Miejsce zwykłego pobytu jako łącznik jurysdykcyjny	31
1. Wprowadzenie	31
2. Miejsce zwykłego pobytu – uwagi terminologiczne	32
2.1. Uwagi <i>de lege lata</i>	32
2.2. Wnioski <i>de lege ferenda</i>	38
3. Łącznik miejsca zwykłego pobytu jako element normy jurysdykcyjnej	43
3.1. Jurysdykcja krajowa, właściwość międzynarodowa, jurysdykcja, jurysdykcja międzynarodowa – uwagi terminologiczne	43
3.2. Norma jurysdykcyjna	46
3.3. Struktura i rodzaje łączników jurysdykcyjnych	52
4. Geneza łącznika jurysdykcyjnego miejsca zwykłego pobytu	57
4.1. Uwagi wstępne	57
4.2. Od <i>origo</i> do <i>domicilium</i>	57
4.3. Miejsce zwykłego pobytu jako nowy domicyl	64
5. Zwykły pobyt na tle zamieszkania i pobytu prostego	69
5.1. Miejsce zwykłego pobytu a miejsce zamieszkania	69
5.2. Zwykły pobyt a pobyt prosty	73

5.3. Miejsce zwykłego pobytu jako łącznik kolizyjny i jurysdykcyjny.....	75
6. Wnioski.....	79

Rozdział II

Geneza łącznika miejsca zwykłego pobytu dziecka w konwencjach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego i w europejskim prawie procesowym cywilnym	81
1. Wprowadzenie	81
2. Miejsce zwykłego pobytu dziecka w pracach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego.....	83
2.1. Uwagi wstępne	83
2.2. Miejsce zwykłego pobytu dziecka w konwencjach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego.....	86
2.2.1. Konwencja haska z 1902 r.....	86
2.2.2. Konwencja haska z 1956 r.....	87
2.2.3. Konwencja haska z 1961 r.....	89
2.2.4. Konwencje haskie z 1973 r.....	91
2.2.5. Konwencja haska z 1980 r.....	93
2.2.6. Konwencja haska z 1993 r.....	97
2.2.7. Konwencja haska z 1996 r.....	98
2.2.8. Protokół haski i konwencja haska z 2007 r.	105
2.3. Znaczenie pojęcia miejsca zwykłego pobytu dziecka w konwencjach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego	107
3. Miejsce zwykłego pobytu dziecka w europejskim prawie procesowym cywilnym.....	110
3.1. Europejskie prawo procesowe cywilne.....	110
3.1.1. Uwagi wstępne	110
3.1.2. Konwencja brukselska z 1968 r. i konwencja lugańska I.....	111
3.1.3. Rozporządzenie nr 44/2001 i konwencja lugańska II.....	115
3.2. Współpraca państw członkowskich Unii Europejskiej w dziedzinie prawa rodzinnego.....	119

3.2.1. Uwagi wstępne	119
3.2.2. Miejsce zwykłego pobytu dziecka w rozporządzeniu nr 1347/2000	128
3.2.3. Miejsce zwykłego pobytu dziecka w rozporządzeniu nr 2201/2003	130
3.2.4. Miejsce zwykłego pobytu dziecka w rozporządzeniu nr 4/2009	132
4. Wnioski	136

Rozdział III

Sprawy z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej jako przedmiot rozporządzenia nr 2019/1111	141
1. Wprowadzenie	141
2. Stosunek rozporządzenia nr 2019/1111 do innych aktów prawnych z zakresu międzynarodowego prawa rodzinnego.....	142
2.1. Uwagi wstępne	142
2.2. Stosunek rozporządzenia nr 2019/1111 do umów bilateralnych zawartych z państwami trzecimi	144
2.3. Stosunek rozporządzenia nr 2019/1111 do konwencji haskiej z 1980 r.....	147
2.4. Stosunek rozporządzenia nr 2019/1111 do konwencji haskiej z 1996 r.....	157
3. Element obcy	160
3.1. Element obcy w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej	160
3.2. Jurysdykcja krajowa jako przesłanka procesowa a problem elementu obcego	161
3.3. Rozporządzenie nr 2019/1111 a sprawy „czysto wewnętrzne”	162
3.4. Charakter elementu obcego jako przesłanki stosowania rozporządzenia nr 2019/1111.....	165
4. Terytorialny, podmiotowy, czasowy i przedmiotowy zakres zastosowania przepisów rozporządzenia nr 2019/1111 dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej.....	169
4.1. Zakres terytorialny.....	169

4.2. Zakres podmiotowy	170
4.3. Zakres czasowy	174
4.4. Zakres przedmiotowy	174
4.4.1. Dziecko w świetle rozporządzenia nr 2019/1111 ...	174
4.4.2. Pojęcie odpowiedzialności rodzicielskiej	180
4.4.3. Podmiot odpowiedzialności rodzicielskiej	185
4.4.4. Piecza nad dzieckiem	187
4.4.5. Prawo do osobistej styczności z dzieckiem	189
5. Sprawy dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej objęte przedmiotowym zakresem zastosowania rozporządzenia nr 2019/1111	192
5.1. Uwagi wstępne	192
5.2. Sprawy cywilne na tle rozporządzenia nr 2019/1111 ...	193
5.3. Pozytywny katalog spraw z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej	196
5.4. Sprawy wyłączone	211
6. Wnioski	214

Rozdział IV

Dobro dziecka w rozporządzeniu nr 2019/1111	217
1. Wprowadzenie	217
2. Dobro dziecka a najlepsze interesy dziecka – uwagi terminologiczne	219
3. Znaczenie pojęcia dobra dziecka w polskim prawie rodzinnym i w Konwencji o prawach dziecka	223
3.1. Dobro dziecka jako podstawowa zasada polskiego prawa rodzinnego	223
3.2. Potrójna natura pojęcia najlepszych interesów dziecka w Konwencji o prawach dziecka	228
3.3. Problem niedookreśloności pojęcia dobra dziecka	231
4. Realizacja zasady dobra dziecka w rozporządzeniu nr 2019/1111	234
5. Regulacja podstaw jurysdykcji krajowej i przekazanie sprawy sądowi innego państwa członkowskiego w rozporządzeniu nr 2019/1111 jako realizacja zasady dobra dziecka	240

5.1. Dobro dziecka jako uzasadnienie ogólnej podstawy jurysdykcji krajowej (art. 7)	240
5.2. Dobro dziecka w szczególnych podstawach jurysdykcji krajowej	245
5.2.1. Utrzymanie jurysdykcji krajowej w sprawach o zmianę orzeczenia przyznającego prawo do osobistej styczności z dzieckiem. Ochrona prawa dziecka do kontaktów z obojgiem rodziców (art. 8)	245
5.2.2. Utrzymanie jurysdykcji krajowej w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej w przypadku bezprawnego uprowadzenia dziecka za granicę. Ochrona dziecka przed szkodliwymi skutkami wynikającymi z bezprawnego uprowadzenia (art. 9)	248
5.2.3. Wybór sądu w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej. Uwzględnienie zgodnych z dobrem dziecka interesów rodziców (art. 10)	250
5.2.4. Subsydiarna podstawa jurysdykcji krajowej. Priorytet kryterium bliskości sądu do dziecka (art. 11).....	255
5.2.5. Jurysdykcja krajowa w pozostałych przypadkach. Zapewnienie dostępu do wymiaru sprawiedliwości w sprawach dotyczących dzieci (art. 14)	259
5.2.6. Jurysdykcja krajowa do stosowania środków tymczasowych, w tym środków zabezpieczających. Zabezpieczenie dobra dziecka w sprawach pilnych (art. 15)	260
5.3. Dobro dziecka jako uzasadnienie instytucji przekazania sprawy sądowi innego państwa członkowskiego (art. 12 i 13).....	263
6. Wnioski	268

Rozdział V

Wykładnia pojęcia miejsca zwykłego pobytu dziecka na tle rozporządzenia nr 2019/1111	271
1. Wprowadzenie	271
2. Autonomiczna i jednolita wykładnia pojęcia miejsca zwykłego pobytu dziecka	272
3. Modele interpretacyjne pojęcia miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	283
4. Kombinowany model interpretacyjny pojęcia miejsca zwykłego pobytu dziecka w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej na tle rozporządzenia nr 2201/2003	291
5. Interpretacja pojęcia miejsca zwykłego pobytu dziecka na tle rozporządzenia nr 2201/2003 w orzecznictwie sądów krajowych	296
6. Jedno czy dwa miejsca zwykłego pobytu dziecka?	303
7. Wnioski.....	308

Rozdział VI

Wyznaczniki miejsca zwykłego pobytu dziecka w rozporządzeniu nr 2019/1111	311
1. Wprowadzenie	311
2. Fizyczna obecność	313
2.1. Uwagi wstępne	313
2.2. Fizyczna obecność jako warunek konieczny ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	314
2.3. Fizyczna obecność jako warunek niewystarczający do ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka	320
2.4. „Trwałość lub regularność” pobytu a czasowa nieobecność dziecka w państwie jego zwykłego pobytu	322
2.5. Wnioski.....	324
3. Problem legalności pobytu jako przesłanki ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	325

3.1. Uwagi wstępne	325
3.2. Legalność pobytu w znaczeniu administracyjnoprawnym.....	327
3.3. Zmiana miejsca zwykłego pobytu dziecka z naruszeniem prawa do pieczy – problem uprowadzeń rodzicielskich	329
3.4. Zmiana miejsca zwykłego pobytu dziecka na podstawie orzeczenia o charakterze tymczasowym	332
3.5. Wnioski.....	334
4. Integracja dziecka w środowisku społecznym i rodzinnym	335
4.1. Uwagi wstępne	335
4.2. Długość pobytu.....	335
4.2.1. Uwagi wstępne	335
4.2.2. Minimalna długość pobytu.....	336
4.2.3. Upływ czasu jako warunek determinujący zmianę miejsca zwykłego pobytu.....	342
4.2.4. Wnioski	345
4.3. Rodzinne i społeczne więzi dziecka.....	346
4.4. Warunki pobytu	351
4.5. Wiek dziecka	353
5. Wola.....	356
5.1. Uwagi wstępne	356
5.2. Wola rodziców	357
5.2.1. Uwagi wprowadzające.....	357
5.2.2. Forma wyrażenia woli.....	358
5.2.3. Problem (braku) zgodnej woli rodziców	359
5.2.4. Zmiana miejsca zwykłego pobytu dziecka pomimo odmiennej woli rodziców	363
5.2.5. Nieuczciwe intencje	367
5.2.6. Wnioski	369
5.3. Wola dziecka	369
6. Wnioski.....	373

Rozdział VII**Ustalenie jurysdykcji krajowej na podstawie łącznika
miejsca zwykłego pobytu dziecka według rozporządzenia**

nr 2019/1111	377
1. Wprowadzenie	377
2. Sąd powołany do ustalenia miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	379
3. Moment właściwy do oceny miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	388
4. Badanie jurysdykcji krajowej na podstawie łącznika miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	395
5. Zmiana miejsca zwykłego pobytu dziecka w toku postępowania	407
6. Konsekwencje braku miejsca zwykłego pobytu dziecka w państwie siedziby sądu.....	410
7. Kontrola ustaleń faktycznych co do miejsca zwykłego pobytu dziecka.....	416
8. Wnioski.....	422
Podsumowanie	425
Bibliografia.....	439

WSTĘP

Pogłębianie integracji europejskiej i rozwój rynku wewnętrznego umożliwiają nieskrępowany przepływ towarów, osób, usług i kapitału, co skutkuje wzrostem mobilności społeczeństwa. Chociaż wyjazd za granicę powodowany jest zazwyczaj względami ekonomicznymi, wywołuje on również zmiany w życiu rodzinnym. Przypadki rodzin wielonarodowych mieszkających poza granicami swojego kraju ojczystego lub dzielących życie pomiędzy dwoma państwami nie są dziś odosobnione. Wymiernym efektem tego zjawiska jest zwiększony wpływ do sądów rodzinnych spraw z elementem transgranicznym. Z punktu widzenia sądu, przed którym wszczęto takie postępowanie, wyjściowym dylematem jest ocena, czy jest on międzynarodowo właściwy do jego prowadzenia.

Oceny tej sądy państw członkowskich Unii Europejskiej do 31.07.2022 r. dokonywały na podstawie rozporządzenia Rady (WE) nr 2201/2003 z 27.11.2003 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej, uchylającego rozporządzenie (WE) nr 1347/2000¹ (tzw. Bruksela II bis lub Bruksela IIa). Z dniem 1.08.2022 r. rozporządzenie nr 2201/2003 zostało zastąpione przez rozporządzenie Rady (UE) 2019/1111 z 25.06.2019 r. w sprawie jurysdykcji, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich i w sprawach dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej oraz w sprawie uprowadzenia dziecka za granicę (tzw. Bruksela II ter)². Mimo że w zakresie jurysdykcji krajowej nowe rozporządzenie nie przynosi radykalnych

---

¹ Dz.Urz. UE L 338, s. 1, ze sprost. opubl. w: Dz.Urz. UE L 347, s. 32.

² Dz.Urz. UE L 178, s. 1.

zmian względem poprzednika, stanowi podstawę niniejszej monografii z dwóch powodów. W niniejszej monografii dokonano oceny rozwiązań przyjętych na gruncie rozporządzenia nr 2201/2003 pod kątem ich stosowania i z tej perspektywy przeprowadzono analizę przepisów jego przekształconej wersji.

Zarówno rozporządzenie nr 2019/1111, jak i jego poprzednik regulują problematykę jurysdykcji krajowej, uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach małżeńskich oraz w sprawach z zakresu odpowiedzialności rodzicielskiej, a także współpracy państw członkowskich w tym zakresie. Ponadto rozporządzenia te – w stosunkach między państwami członkowskimi Unii Europejskiej – uzupełniają postanowienia Konwencji dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę sporządzonej w Hadze 25.10.1980 r.³ Akty te nie zawierają norm kolizyjnych. W relacjach wewnątrzunijnych zastosowanie znajdzie w tym zakresie Konwencja o jurysdykcji, prawie właściwym, uznawaniu, wykonywaniu i współpracy w zakresie odpowiedzialności rodzicielskiej oraz środków ochrony dzieci sporządzona w Hadze 19.10.1996 r.⁴ Konwencja ta w art. 15 ust. 1 przyjmuje za zasadę stosowanie jako prawa właściwego *legis fori*. A zatem normy jurysdykcyjne zawarte w rozporządzeniach nr 2201/2003 i 2019/1111 pośrednio decydują również o prawie właściwym dla stosunków prawnorodzinnych.

Podstawowym łącznikiem jurysdykcyjnym w rozporządzeniu nr 2019/1111 – podobnie jak w rozporządzeniu nr 2201/2003 – jest miejsce zwykłego pobytu. Łącznik ten występuje obecnie w wielu umowach międzynarodowych regulujących prawo właściwe, jurysdykcję krajową oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych, a także w rozporządzeniach unijnych z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych. Szczególną rolę łącznik ten odgrywa w regulacjach obejmujących problematykę prawnorodziną. Dla stosunków prawnych dotyczących odpowiedzialności rodzicielskiej relewantne z punktu widzenia jurysdykcji krajowej jest miejsce zwykłego pobytu

---

³ Dz.U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528 ze sprost. opublikowanym w: Dz.U. z 1999 r. Nr 93, poz. 1085.

⁴ Dz.U. z 2010 r. Nr 172, poz. 1158.

Rozdział I

MIEJSCE ZWYKŁEGO POBYTU JAKO ŁĄCZNIK JURYSDYKCYJNY

1. Wprowadzenie

Miejsce zwykłego pobytu jest współcześnie powszechnie stosowanym łącznikiem jurysdykcyjnym i kolizyjnym. Łączniki występujące w aktach prawnych z dziedziny prawa prywatnego międzynarodowego i międzynarodowego prawa procesowego cywilnego mają wspólny rdzeń, dlatego odpowiedź na pytanie o istotę i genezę miejsca zwykłego pobytu jako łącznika jurysdykcyjnego wymaga odniesienia się do ustaleń nauki prawa prywatnego międzynarodowego. Zawarte w tym rozdziale ogólne rozważania będą zatem niejednokrotnie nawiązywały do dorobku nauki prawa kolizyjnego.

Łącznik miejsca zwykłego pobytu występuje w prawie polskim – obejmującym zarówno przepisy prawa krajowego i prawa unijnego, jak i postanowienia umów międzynarodowych – pod różnymi nazwami. Konieczne jest zreferowanie istniejących rozbieżności terminologicznych i sformułowanie wniosków *de lege ferenda*. Przeprowadzona analiza stanowi uzasadnienie terminologii zastosowanej w tytule rozprawy.

Rozważania nad funkcją i znaczeniem pojęcia miejsca zwykłego pobytu w rozporządzeniu nr 2019/1111 wymagać będą odniesienia się do poszczególnych elementów łącznika jurysdykcyjnego. Dlatego właściwa część monografii musi zostać poprzedzona ogólnymi uwagami na temat

łączników jurysdykcyjnych oraz ich związków z łącznikami kolizyjnymi. Pozwoli to zarysować siatkę terminologiczną potrzebną do analizy szczegółowych problemów związanych ze stosowaniem łącznika miejsca zwykłego pobytu dziecka w rozporządzeniu nr 2019/1111.

Zrozumienie istoty miejsca zwykłego pobytu jako łącznika jurysdykcyjnego wymaga zwięzłego omówienia jego genezy i przyczyn popularności we współczesnym międzynarodowym prawie procesowym cywilnym. Przedstawienie w ogólnym zarysie kształtowania się łącznika miejsca zwykłego pobytu pozwoli też określić jego specyfikę, szczególnie na tle innych łączników personalnych – obywatelstwa, miejsca zamieszkania i pobytu prostego.

Odniesienie się w niniejszym rozdziale do łączników norm kolizyjnych, ustalenie analogii i różnic w ich funkcjach, budowie i historii stosowania nasuwa pytanie o niezależną lub jednolitą interpretację okoliczności stanowiących podstawy łączników kolizyjnych i jurysdykcyjnych, w tym w szczególności łącznika miejsca zwykłego pobytu. Od odpowiedzi na to pytanie zależy, czy uprawnione jest czerpanie z dorobku naukowego i orzeczniczego wykształconego na gruncie prawa prywatnego międzynarodowego przy interpretacji omawianego łącznika.

2. Miejsce zwykłego pobytu – uwagi terminologiczne

2.1. Uwagi *de lege lata*

Łącznik miejsca zwykłego pobytu pojawił się już w pierwszych wielostronnych konwencjach z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego przygotowanych w ramach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego

Międzynarodowego¹ jeszcze przed pierwszą wojną światową². Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego od końca XIX w. odgrywa kluczową rolę w kształtowaniu norm jurysdykcyjnych i kolizyjnych w sprawach cywilnych, a jej dorobek zyskał aprobatę wspólnoty międzynarodowej³. Jej głównym celem – zgodnie z uchwalonym w 1951 r. Statutem – jest praca nad stopniowym ujednoczeniem przepisów prawa prywatnego międzynarodowego⁴. Rozwiązania przyjęte w konwencjach haskich były następnie przyjmowane i powielane przez prawodawców krajowych, a także w aktach prawa unijnego. Co istotne, stosowane w konwencjach haskich regulacje nie wymagają ujednoczenia prawa krajowego poszczególnych państw-stron, lecz – szanując różnorodność prawną – zapewniają równowagę między tym, co musi być ujednoczone, a tym, co można pozostawić różnorodności przepisów krajowych⁵.

Językiem autentycznym pierwszych konwencji haskich był język francuski, a zatem pierwotnym pojęciem był francuski zwrot *résidence habituelle*. Rzeczownik *résidence* można dosłownie przetłumaczyć jako

---

¹ Haska Konferencja Prawa Prywatnego Międzynarodowego została przekształcona w stałą organizację międzyrządową na mocy Statutu, który wszedł w życie 15.07.1955 r. Na temat historii Haskiej Konferencji zamiast wielu zob. A. Wysocka-Bar, *Studwudziesięciolecie Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, KPP 2019/2, s. 379–416.

² Kryterium miejsca zwykłego pobytu zostało po raz pierwszy wprowadzone do Konwencji z 14.11.1896 r. dotyczącej procedury cywilnej, opublikowanej w zbiorze „Deutsches Reichsgesetzblatt” z 25.05.1899 r., nr 21, s. 285–298. Pojęcie zwykłego pobytu występowało również w: Konwencji dotyczącej uregulowania opieki nad małoletnimi, sporządzonej w Hadze 12.06.1902 r. (Dz.U. z 1929 r. Nr 80, poz. 596); Konwencji o procedurze cywilnej, sporządzonej w Hadze 17.07.1905 r. (Dz.U. z 1926 r. Nr 126, poz. 73); Konwencji dotyczącej ubezwłasnowolnienia i analogicznych zarządzeń opiekuńczych, sporządzonej w Hadze 17.07.1905 r. (Dz.U. z 1929 r. Nr 80, poz. 598). Teksty wszystkich konwencji haskich powstałych po 1900 r. dostępne są na stronie internetowej Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego: <https://www.hcch.net/>

³ A. Zieliński, *Haska Konferencja Prawa Prywatnego*, PiP 1982/11, s. 61.

⁴ Wszedł w życie 15.07.1955 r. Tekst jednolity zmienionego Statutu Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego został przyjęty w Hadze 30.06.2005 r. (Dz.U. z 2013 r. poz. 1090).

⁵ H. van Loon, *Legal Developments – The Hague Conference on Private International Law*, „Commonwealth Law Bulletin” 2004/30, s. 599.

„pobyt”, „zamieszkanie”, „miejsce zamieszkania”⁶, zaś przymiotnik *habituelle* rozumieć można jako „zwyczajny”, „typowy”, „standardowy”, „zwykły”, „zwyczajowy”, „nałogowy”, „notoryczny”. Przyjmuje się, że pojęcie to zaczerpnięto z umów dwustronnych o pomocy prawnej, zawartych pomiędzy Francją a Cesarstwem Niemieckim, w których organ państwa zwykłego pobytu wnioskodawcy wskazano jako właściwy do wydania zaświadczenia o ubóstwie⁷. W tym samym kontekście po raz pierwszy użyto łącznika zwykłego pobytu w Konwencji dotyczącej procedury cywilnej sporządzonej w Hadze 14.11.1896 r.⁸ Geneza taka jest tym bardziej prawdopodobna, że termin „miejsce zwykłego pobytu” (*gewöhnlicher Aufenthalt*) funkcjonował już wcześniej w niemieckim języku prawnym, w aktach prawnych z zakresu procedury cywilnej i świadczeń socjalnych⁹. Niemiecki wyraz *gewöhnlich* oznacza dosłownie „zwykły”, „zwyczajny”, „codzienny”, „pospolity”, „przeciętny”¹⁰, zaś *Aufenthalt* oznacza „pobyt” lub „postój”.

W konwencjach haskich sporządzonych po drugiej wojnie światowej konsekwentnie posługiwano się francuskojęzycznym terminem *résidence habituelle*. Od lat 60. XX w. w związku z przystąpieniem do Haskiej Konferencji Zjednoczonego Królestwa¹¹, Stanów Zjednoczonych Ameryki, a następnie także Kanady, konwencje haskie sporządzane są

---

⁶ Tłumaczenie wyrażen francuskojęzycznych na podstawie: *Wielki słownik francusko-polski*, red. J. Dobrzyński, I. Kaczura, B. Frosztęga, Warszawa 2003.

⁷ Umowa z 20.02.1880 r. opublikowana w dzienniku urzędowym „Deutsches Reichsgesetzblatt” z 19.04.1881 r., nr 8, s. 81–83. Zob. L.I. de Winter, *Nationality or Domicile? The Present State of Affairs*, „The Hague Academy of International Law” 1969/III(128), s. 423.

⁸ Art. 15 ust. 1. Konwencja w języku francuskim dostępna na stronie: <https://www.hcch.net/en/instruments/the-old-conventions/1896-civil-procedure> (dostęp: 1.02.2024 r.). Dalej: „konwencja haska z 1896 r.”.

⁹ L.I. De Winter, *Nationality...*, s. 423. Zob. także O. Bobrzyńska, *Zwykły pobyt w konwencjach Haskiej Konferencji Prawa Prywatnego Międzynarodowego*, KPP 2019/2, s. 419–420, przypisy 14–15.

¹⁰ Tłumaczenie wyrażen niemieckojęzycznych na podstawie: *Wielki słownik niemiecko-polski. Großwörterbuch Deutsch-Polnisch*, red. J. Wiktorowicz, A. Frączek, Warszawa 2010.

¹¹ Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej odmówiło udziału w pierwszych konferencjach z uwagi na odmiennosć systemu prawnego. Członkiem Konferencji jest od 15.07.1955 r. Zob. A. Wysocka-Bar, *Studwudziestopięciolecie...*, s. 380.

w dwóch językach – francuskim i angielskim – i obie wersje traktuje się jako autentyczne¹². W tekstach anglojęzycznych konwencji haskich używa się niezmiennie terminu *habitual residence*. Wyras *habitual* przetłumaczyć można jako „notoryczny”, „zwyczajowy”, „nałogowy”, „powszedni”, „zwykły”, „charakterystyczny”, zaś *residence* jako „zamieszkanie”, „miejsce zamieszkania”, „pobyt”, „okres zamieszkiwania”¹³.

W pierwszych polskich urzędowych tłumaczeniach konwencji haskich, ogłaszanych w „Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej” w okresie dwudziestolecia międzywojennego, posłużono się terminami: „miejsce zwyczajnego pobytu”¹⁴, „zwykłe miejsce pobytu”¹⁵ oraz „miejsce zwykłego pobytu”¹⁶. Polskie wersje językowe powojennych konwencji haskich posługiwały się początkowo wyłącznie sformułowaniem „miejsce stałego pobytu”¹⁷. Wyjątkiem w tym zakresie była Konwencja dotycząca kolizji praw w przedmiocie formy rozporządzeń testamentowych, spo-

---

¹² Zob. H. von Loon, *The Hague Conference on Private International Law*, „Hague Justice Journal” 2007/2(2), s. 5. Pierwszą konwencją sporządzoną w dwóch językach autentycznych była Konwencja o doręczaniu za granicą dokumentów sądowych i pozasądowych w sprawach cywilnych lub handlowych, sporządzona w Hadze 15.11.1965 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 87, poz. 968).

¹³ Tłumaczenie wyrażeń anglojęzycznych na podstawie: *Słownik angielsko-polski. Cambridge. English-Polish Dictionary*, red. A. Duszak, K. Hejwowski, P. Cichawa, Warszawa 2003; *Nowy słownik Fundacji Kościuszkowskiej angielsko-polski*, red. J. Fisiak, A. Adamska-Sałaciak, Nowy Jork 2003.

¹⁴ Art. 15 ust. 1 konwencji haskiej z 1896 r. Pojęcie to spotkało się z krytyką części przedstawicieli doktryny. Zob. A. Mączyński, *Polskie prawo prywatne międzynarodowe u progu XXI wieku* [w:] A. Mączyński, *Rozprawy i studia z prawa prywatnego międzynarodowego*, Warszawa 2017, s. 118.

¹⁵ Art. 3 konwencji haskiej z 1902 r.

¹⁶ Art. 2 konwencji haskiej z 1902 r. oraz art. 5–7, 11 i 14 konwencji z 1905 r. dotyczącej ubezwłasnowolnienia i analogicznych zarządzeń opiekuńczych.

¹⁷ Dotyczy to: konwencji haskiej z 1961 r.; konwencji haskiej z 1970 r.; Konwencji o prawie właściwym dla wypadków drogowych, sporządzonej w Hadze 4.05.1971 r. (Dz.U. z 2003 r. Nr 63, poz. 585); Konwencji o uznawaniu i wykonywaniu orzeczeń odnoszących się do obowiązków alimentacyjnych, sporządzonej w Hadze 2.10.1973 r. (Dz.U. z 2000 r. Nr 2, poz. 13); konwencji haskiej z 1980 r.; Konwencji o ułatwieniu dostępu do wymiaru sprawiedliwości w stosunkach międzynarodowych, sporządzonej w Hadze 25.10.1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 18, poz. 86).

Miejsce zwykłego pobytu dziecka jest podstawowym łącznikiem jurysdykcyjnym w rozporządzeniu nr 2019/1111 (Bruksela II ter), które zaczęło obowiązywać 1 sierpnia 2022 r. Łącznik ten występuje współcześnie w wielu umowach międzynarodowych regulujących prawo właściwe, jurysdykcję krajową oraz uznawanie i wykonywanie orzeczeń w sprawach cywilnych, a także w rozporządzeniach unijnych z zakresu współpracy sądowej w sprawach cywilnych. Szczególną rolę odgrywa w regulacjach obejmujących problematykę prawnorodzinną.

Autorka odpowiada na wątpliwości pojawiające się w praktyce przy ustalaniu jurysdykcji krajowej na podstawie tego łącznika także w sytuacjach nietypowych, takich jak:

- naprzemienne przebywanie dziecka w dwóch różnych państwach (np. w ramach pieczy naprzemiennej),
- przebywanie w państwie wbrew woli dziecka lub jego rodziców,
- nielegalne przebywanie dziecka na terytorium danego państwa.

Poruszane zagadnienia ilustrowane są kasusami. Autorka omawia je w kontekście orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej i sądów państw członkowskich Unii Europejskiej, Wielkiej Brytanii oraz Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, a także piśmiennictwa w języku polskim, angielskim i niemieckim. Rozważania obejmują również problematykę współstosowania przepisów rozporządzenia nr 2019/1111 i Kodeksu postępowania cywilnego.

Książka jest przeznaczona przede wszystkim dla przedstawicieli zawodów prawniczych: sędziów, adwokatów, radców prawnych.

Zofia Kubicka-Grupa – doktor nauk prawnych, asesor sądowy; autorka publikacji z dziedziny postępowania cywilnego i europejskiego prawa procesowego cywilnego; zainteresowania naukowe to prawo postępowania cywilnego, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki międzynarodowego i europejskiego prawa procesowego w sprawach rodzinnych.

„ (...) Mobilność obywateli poszczególnych państw Unii Europejskiej przekłada się na zwiększenie liczby spraw rodzinnych z elementem zagranicznym (sprawy małżeńskie, sprawy dotyczące odpowiedzialności rodzicielskiej, sprawy uprowadzenia dziecka), zaś zawarte w pracy rozważania mają także aspekt praktyczny, zyskują na aktualności”.

Z recenzji dra hab. Tadeusza Zembrzuskiego, prof. Uniwersytetu Warszawskiego

9788383583662 W01P01

ISSN 1897-4392
ISBN 978-83-8358-366-2

9 788383 583662

ZAMÓWIENIA:

INFOLINIA: +48 801 044 545

ZAMOWIENIA@WOLTERSKLUPER.PL

WWW.PROFINFO.PL

CENA 199 ZŁ (W TYM 5% VAT)